

in cœlum, si statim descensuræ sunt in infernum. Nam ad audiendam sententiam, non est necessarius (ut statim dicam), et alias locus ille non est consentaneus, nec meritis earum debitus.

14. *Responsio.* — Alii ergo indicant Christum venire ad singulos homines morientes, ut de illis iudicium ferat, quia ipse dixit: *Vigilate, quia nescitis qua hora Filius hominis veniet.* Unde Innocen. III, lib. 2, c. 43, de Contemptu mundi, dicit omnem animam, priusquam egrediatur e corpore, videre Christum in cruce positum, et adducit illud: *Videbunt in quem transfecerunt,* quod non solum de iudicio generali, sed etiam de adventu Christi ad diem mortis cuiuslibet hominis ait esse intelligendum. De quo intelligit etiam illud 1 ad Timoth. 6: *Ut serues mandatum sine macula irreprehensibile, usque in adventum Domini nostri Jesu Christi,* id est, usque ad diem mortis. Similia habet Ludolphus Carthus., tom. 3, c. 46. Et de justis saltem potest hoc confirmari verbis illis Christi, Joann. 14: *Si abiero et præparavero vobis locum, iterum veniam, et recipiam vos ad me ipsum.* Sed neque hæc sententia verisimilis est, si intelligatur de reali descensu Christi secundum humanitatem. Nam (ut supra vidimus) raro, aut nunquam Christus de cœlo descendit, postquam illuc ascendit. Alioqui oporteret semper esse quasi in continuo motu, imo sæpe necessarium illi esset pluribus locis simul assistere. Nam contingit sæpe multos justos et iniquos simul mori. Deinde ad proferendam sententiam hic adventus non est necessarius, quia per intellectualem locutionem vel illuminationem fiet, quæ a loco non pendet. Neque propter aliam causam est necessarius; nam si animæ sunt sanctæ et purgatæ, eodem puncto rapiuntur in cœlum; si vero sunt damnatæ vel purgandæ, statim deducuntur in aliquem inferni locum, ut in Conc. Florentino definitur in litteris unionis, juxta illud Job: *Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt.*

15. *Particulare iudicium animæ exeuntis e corpore ubi fiat et quomodo.* — Quocirca dicendum est, neque animam iudicandam deferri in cœlum, neque Christum descendere ad iudicandam illam; sed in instanti mortis intellectualiter elevari ad audiendam sententiam iudicis. Et hoc est duci ad tribunal ejus, absque alia locali mutatione. Et verisimile est in eo instanti cognoscere sese iudicari, et salvari vel damnari, imperio et effi-

caria non solum Dei, sed etiam hominis Christi.

16. An vero ipsam humanitatem clare intueantur omnes animæ etiam damnatæ vel purgandæ, incertum est, quia nullum est sufficiens fundamentum ad affirmandum. Nam ubi Scriptura dicit videndum esse Christum ab hominibus iudicandis, loquitur de iudicio universali (ut infra videbimus), atque eodem modo loquitur de adventu ejus ad iudicium. Notat autem Augustinus, Ep. 90 ad Isychium, qualis unusquisque moritur, talem inveniri et iudicari in universali iudicio; et ideo, cum Christus monet ut vigilemus, ideo sæpe addere, usque ad adventum suum, quia idem est vigilare usque ad diem mortis, et usque ad diem universalis iudicii. Dici etiam præterea posset cum Abul., Matt. 24, q. 239, advenire Christum in morte uniuscujusque, non secundum præsentiam localem, sed secundum efficaciam per quam fit, ut unusquisque suum statum agnoscat, et imperium ac sententiam iudicis audiat, et ex vi illius statim tendat in locum suis meritis debitum. Quapropter (si res spirituales transeunt ab extremo ad extremum sine medio), in eodem instanti in quo istæ animæ separantur a corpore, et a Christo iudicantur, constituuntur in loco in quo ex vi iudicii et imperii Christi futuræ sunt. Quia cum ille effectus et mutatio ex se non requirat successionem, nec ex parte virtutis Christi sit necessaria, nulla intercedit mora, sed in puncto fit (ut inquit Job). Satis autem est quod sententia naturæ ordine antecedit, ut effectus statim subsequatur. Nam causa efficax, simul ac est, in eodem instanti operatur.

17. *Judiciaria potestate Christus uti quando incepit.* — Ultimo intelligitur ex dictis quando cœperit Christus uti hac judiciaria potestate. Primum enim non est existimandum, statim ab incarnatione cœpisse uti hac potestate. Quandiu enim in vita mortali vixit, illa usus non est, si proprie loquamur; quia pro eo tempore potius voluit iudicari quam iudicare. Unde Joann. 12, ipse dicebat: *Non veni ut iudicem mundum, sed ut salvificem mundum,* significans primum adventum suum non fuisse ad iudicandum. Et ideo dixerat in verbis proxime præcedentibus: *Si quis audierit verba mea, et non custodierit, ego non iudico eum.* In quibus tamen verbis non negat se postea iudicaturum. Quocirca non dixit de futuro: *Non iudicabo eum;* sed de præsententi: *Non iudico eum,* id est, in hoc adven-

tu, sicut c. 3 dixerat: *Non misit Deus Filium suum in mundum, ut iudicet mundum.* Deinde putandum non est differre usum hujus potestatis usque ad diem iudicii universalis, ac si per hanc potestatem nullum alium actum exercere possit. Ostensum est enim habere etiam alios actus quos nunc exercet. Superest igitur ut hac potestate uti cœperit, ex quo in statu glorioso constitutus est, quando ipse dixit: *Data est mihi omnis potestas in cœlo et in terra.* Sicut enim tunc desiit esse in statu passibili et humili, in quo ad ministrandum venerat (ut etiam ipse testatus est), et cœpit esse in statu regnantis ac dominantis, ita etiam tunc potestatem hanc iudicandi exercere orsus est. Quinimo dicere possumus ab instanti mortis, in quo nostram redemptionem consummavit, cœpisse in anima separata et gloriosa potestatem iudicandi exercere. Ad hanc enim pertinere videtur liberatio sanctarum animarum, et spoliatio inferni, et similes actus quos in inferno exercuit, vel ligando potestatem dæmonis, vel animas aliquas e purgatorio liberando, vel certe iudicium etiam ferendo de iis quæ eo tempore e corporibus exierunt.

DISPUTATIO LIII.

In quatuor sectiones distributa.

DE SECUNDO CHRISTI ADVENTU AD UNIVERSALE JUDICIUM.

Quamvis Theologi materiam hanc disputent in fine quarti Sentent., dist. 47 et 48, quin etiam D. Thomas in finem hujus 3 partis illam rejecerit; tamen, quia et ipse morte præventus eam absolvere non potuit, et nobis non est in animo post disputationes de sacramentis omnibus specialem tractationem de quatuor novissimis instituere, ac denique quia ad completam et exactam scientiam de Christo, et de rebus omnibus quæ ad ipsum spectant, materia hæc pertinere videtur, idcirco eam hoc loco disputare decrevi, ut hoc etiam modo hujus doctrinæ de Christo Domino finis principio respondeat. Diximus enim in initio prioris tomi, Judæos in cognitione Messiae valde errare, eo quod duplicem ipsius adventum non distinguant. Cum ergo hactenus ea omnia, quæ de primo adventu consideranda videbantur, disputaverimus, convenienti ordine sequitur ut de secundo Christi adventu, et consequenter de secundo ejus in cœlum reditu, perpetuoque ac immutabili sta-

tu qui illum consequetur, disseramus. In hac itaque disputatione solum tractabimus questionem, an sit futurus alter adventus Christi. Et quoniam hoc pendet ex causa et ratione ejus, illam simul explicabimus, attingendo etiam circumstantias loci et temporis quæ cum hujusmodi mutationibus conjunctæ sunt.

SÉCTIO I.

An futurum sit universale iudicium, in quo Christus sit supremus iudex.

1. Quoniam potissima causa secundi adventus Christi in futuro universali iudicio posita est, ideo ab hac controversia initium hujus disputationis sumendum est. Fuerunt igitur hæretici quidam qui universale iudicium futurum esse negarunt. Quem errorem tribuit Guido Carmelita Albanensibus, qui dicebant universale iudicium jam esse factum, et nullum aliud esse futurum. Quomodo autem intelligerent esse factum, non explicat. Fortasse eo sensu locuti sunt quo illi, qui dicebant resurrectionem esse factam, scilicet, in solis animabus. Sic enim, quia iudicium fit in singulis animabus, per singularia iudicia multiplicata, intelligebant fortasse factum esse universale iudicium omnium; vel certe quia in mente Dei, aut in Christi morte et passione la'ca est sententia contra dæmonem, ac de ejus sunt potestate erepti, quotquot per Christum redempti sunt, juxta Christi verba, Joann. 12: *Nunc iudicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras,* sicut ibi exponunt August., tract. 52; et Chrysostomus, hom. 66. Et fortasse hoc idem senserunt quidam alii (ut significant Hilarius, in Psal. 1; et Augustinus, de Agone Christ., c. 27), qui ad negandum universale iudicium inducebantur verbis Christi, Joann. 3: *Qui credit in eum, non iudicatur; qui autem non credit, jam iudicatus est.* Unde colligebant nullos superesse iudicandos, et consequenter non esse futurum iudicium. Quia omnes sunt vel credentes, vel non credentes in Christo; sed illi non iudicantur, isti jam sunt iudicati; ergo nullus superest iudicandus. Unde potest confirmari hic error, quia iudicium animarum jam est factum; ergo non iterum fiet, quia *Deus non iudicat bis in idipsum;* nec potest mutare iudicium semel factum. De corporibus autem non est necesse fieri speciale iudicium, quia illa non sunt capacia per se meriti vel demeriti, nisi ratione animarum; ergo nec per se iudicari debent, sed in

ipsis animabus censentur iudicata quasi in radice, sicut præmium vel pœna corporum ex præmio vel pœna animarum resultat.

2. *Judicium hominum universale aliquando futurum.* — Dico primo, futurum esse aliquando iudicium universale hominum vivorum ac mortuorum. Hæc assertio est unus ex articulis fidei quem in Symbolis Apostolico, Nicæno, et Athanasii profiteamur. Quem ex Scripturæ testimoniis et ex Sanctis Patribus probare fere est supervacaneum. Quia nihil est in Scriptura, præsertim in Novo Testamento, et in Patribus frequentius. Congerit varia testimonia August., 20 l. de Civit., a c. 5; et Damascen., l. 1 Parallel., cap. 15, et in hist. de Barlaam, c. 8 et 9; et Chrysost., hom. 46, 47, 49 et 50 ad Populum. Breviter, ubicunque in Scriptura fit mentio in singulari, et quasi per antonomasiam, de die iudicii, qui etiam dicitur *dies Domini, dies iræ*, aut aliis similibus modis, sermo manifestus est de universali iudicio, ut Matth. 11: *Dico vobis, Tyro et Sidoni remissius erit in die iudicii; et cap. 12: Terræ Sodomorum remissius erit in die iudicii; et: Viri Ninivite surgent in iudicio cum generatione ista; et 1 ad Thessal. 5: Dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet; et 2 ad Thessal. 2: Non cito moveamini, quasi instet dies Domini; 1 Petr. 3: Igni reservati in diem iudicii, et perditionis impiorum hominum.* Et similes locutiones sunt multæ in Prophetis, Sophon. 4: *Iuxta est dies Domini magnus; et infra vocatur dies Domini amara, dies iræ, dies tribulationis et angustiae, dies calamitatis et miseriae, dies tenebrarum et caliginis, dies tubæ et clangoris; et Malach. 4 vocatur dies succensa, quasi caminus, dies Domini magnus et horribilis, dies, denique, quam ego facio, dicit Dominus exercituum.* Circa quæ loca animadvertit August., 20 de Civitat., cap. 1, diem indefinite positum esse pro tempore, more Scripturæ: *Nam, per quot dies (inquit) iudicium hoc tendatur, incertum est.* Et ita dies ille vocatur *tempus novissimum*, 1 Petr. 1, et Jacob. 5, et aliis Scripturæ locis.

3. Præterea, ubicunque in Scriptura fit sermo de iudicio futuro post universalem resurrectionem, necesse est sermonem esse de universali iudicio, quia particulare multo ante resurrectionem fit; sic dicitur Joann. 5: *Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei, etc.* Atque idem late describitur Matt. 24 et 25, Luc. 21, 1 ad Cor. 15, et 1 Thessal. 4, et Apoc. 20; et alia testi-

monia afferemus in sequentibus assertionibus. Rationes seu congruentiæ hujus universalis iudicii post particulare variæ afferuntur a sacris Doctoribus, quæ omnes nituntur in ratione divinæ justitiæ. Quia iudicium actus est justitiæ, et in eo intervenire possunt tam commutativa, quatenus cum unoquoque servatur æqualitas, quam distributiva, quatenus inter omnes servatur debita proportio meritorum et retributionis.

4. *Objectio. — Responsio. — Universale hominum iudicium fieri valde conveniens.* — Et quamvis justitia Dei secundum se non indigeat nostro testimonio, vel cognitione, tamen, quia ad Dei honorem pertinet ut seipsum in omnibus perfecte manifestet, ideo multa operatur ad manifestationem justitiæ suæ, et hoc potissimum præstare voluit in die iudicii. Cur autem in postremum diem hoc reservaverit, optime declarat D. Thomas, ratione quam hic attingit articulo quinto. Quia opera hominum quodammodo manent post mortem eorum, vel in aliorum existimatione et fama, vel in effectibus suis, qui varii et multiplices esse solent: ergo, licet Deus iudicet actiones uniuscujusque hominis in morte ejus, considerando illas secundum se, id est, secundum id quod re vera sunt, oportet nihilominus, ut de eis faciat publicum et universale iudicium, in quo constet tam de ipsis actionibus quam de omnibus effectibus earum, et nocentis ac fructibus qui ad alios ex eis redundarunt, tum re ipsa, tum etiam secundum aliorum existimationem. Dices: iudicium Dei tantum fertur secundum merita vel demerita uniuscujusque; sed hæc omnia consummantur in vita hominis; quæ consequuntur autem postea, sive in re ipsa, sive in hominum existimatione, accidentaria sunt; nihil ergo referunt ad divinum iudicium. Respondetur: quanquam effectus mere accidentarii, qui nec prævisi sunt, nec connexionem ullam habent cum actione hominis, non augeant meritum nec demeritum, et consequenter nec præmium vel pœnam apud Deum, tamen illi effectus, qui aliqua ratione sunt prævisi, vel quovis modo conjuncti cum actionibus hominis, ita ut in eis tanquam in semine contenti fuerint, augent vel essentielle meritum ac præmium, pœnam ac demeritum, vel saltem accidentale. Unde, 2 Reg. 12, punitus est David non solum propter peccatum commissum secundum se consideratum, sed etiam ut aliis fuit occasio blasphemandi nomen Domini, sicut illi dixit Nathan Propheta. Secundo.

quamvis totum meritum, vel demeritum sit in actu libero, sive postea sequatur effectus, sive non, et ideo essentielle præmium vel pœna conferatur in fine vitæ, quando via et tempus merendi vel demerendi terminatur, nihilominus tamen effectus postea subsequenti duabus ex causis conferre possunt ad iudicium. Primo, ad accidentarium præmium vel pœnam, ut iniqui omnium actionum suarum fructus intuentes magis confundantur; boni vero e contrario de bonis fructibus gaudeant. Secundo et maxime, quia effectus ostendunt malitiam vel bonitatem operum unde orti sunt; ut ergo, illis omnibus propositis et ponderatis, evidentius omnibus pateat æquitas divini iudicii, valde congruum fuit, post consummatas ac finitas omnes actiones humanas hujus vitæ, omnesque effectus earum, fieri universale iudicium, in quo omnia exactissime perpendantur. Tertio accedit, quod ad manifestationem hujus divinæ justitiæ non solum necessarium fuit considerare singulorum hominum peccata secundum se, sed etiam in ordine ad alios, et in ordine ad gubernationem totius universi, et ad universalem et specialem providentiam quam Deus habuit, et respectu totius universi, et respectu singulorum hominum; atque ideo voluit, non tantum quasi privatim iudicare singulos homines, sed etiam publice totum universum, per modum unius integri corporis politici, ejus bona omnia et mala secundum omnes respectus et habitudines suas in severum examen adducantur. Quarto hinc fit ut, licet ex parte Dei ad ferendum iudicium singulorum non sit necessaria hæc generalis congregatio omnium, tamen ex parte ipsorum hominum sit quodammodo necessaria, tum ad publicam manifestationem divinæ justitiæ, tum etiam ut quædam specialis retributio, proveniens ex publica laude et honore, vel confusione, locum habeat. Hæc enim necessario resultat ex tali modo iudicii publici et universalis, non autem ex privatis. Unde aiebat Paulus, 1 ad Cor. 4: *Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, et tunc laus erit unicuique a Deo.* Quinto, hinc intelligitur hunc modum iudicii esse valde conformem distributivæ justitiæ. Nam (ut Paulus ait, 1 ad Cor. 9), quamdiu in hac vita vivimus, veluti in publico stadio versamur laborantes, ut bravium et coronam propositam consequamur; quando autem publicum præmium certantibus proponitur, ratio communis boni et

justitiæ distributivæ postulat ut in publico consensu omnium congregantium merita conferantur, ut debitus honor ac præmium singulis tribuatur. Deus autem, qui sapienter ac suaviter omnia disponit, homines gubernare statuit ac iudicare modo illis maxime accommodato, atque adeo ratione distributivæ justitiæ perfectissime servata. Et ideo, ut Paulus ait, 2 ad Cor. 5, et ad Roman. 14: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut unusquisque referat propria corporis, prout gessit; et ob eandem rationem præmium beatorum vocatur in Sacra Scriptura, corona justitiæ, vitæ, ac gloriæ, 2 ad Timoth. 4, Apoc. 2, Jacob. 1; illa enim proprie dicitur corona, quæ victoribus publice et cum celebritate donatur. Sexto, ad hoc etiam confert illa ratio sumpta ex aliorum existimatione. Facile enim decipitur humanum iudicium, vel malitia, vel humano errore; quia ex iis, quæ exterius apparent, iudicat; unde fit ut et bonorum fama sæpe lædatur, et iniquorum malitia adeo occultetur, ut boni et justii existimentur. Oportuit ergo ut in divino iudicio, quod non est secundum carnem, Joann. 8, nec secundum visionem oculorum, aut auditum aurium, Isa. 41, sed corda omnium intendo, 1 Regum 16, oportuit, inquam, in hoc iudicio singulorum injurias tanquam in severa quadam trutina divinaque lance pensari, et justis famam restitui, iniquorum vero technas et versutiam detegi. Quare de illis dicitur, Sap. 5: *Stabunt justii in magna constantia, etc.; de iis vero: Videntes turbabuntur timore horribili; et infra: Dicentes: Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum, etc.* Huc etiam spectant similitudines illæ, quibus Christus utitur in Evangelio, quibus explicat bonos et malos in hac vita esse permixtos, ita ut vix discerni possint, sicut virgines fatuæ et prudentes; oportet ergo aliquando discerni et separari, sicut triticum a zizaniis, et granum a palea, etc. Septimo, huc accedit ratio illa ad hanc eandem rem sæpe a Chrysostomo repetita, præsertim lib. 1 de Provident., circa fin., et homil. 46 ad Populum, quod sæpe in hac vita iniqui felicitate quadam temporali fruuntur, et non solum ab hominibus honorari videntur, sed etiam a Deo ipso prosperari, justos vero e contrario affligi. Oportet ergo ut occulta hæc ratio divinæ providentiæ et iudiciorum ejus, in publico atque in universali iudicio pandatur, ut constet malos recepisse bona in vita sua, et, si quid fortasse boni operati sunt, ultra debitum, vel potius sine*

debito fuisse illis remuneratum; e contrario vero bonos recepisse temporalia mala, vel ut eis magis in bono proficerent, vel certe ut pro levioribus culpis, temporalibus pœnis satisfacerent. Ac simili ratione, divinæ justitiæ consentaneum fuit utrorumque sortes commutari, et impios a justis conculcari ac confundi. Unde Malach. 4 illis promittitur: *Egre diemini, et satietis sicut vituli de armento, et conculcabitis impios, cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum, in die quam ego facio, dicit Dominus exercituum.* Ultima ratio peti potest ex iis quæ supra diximus de corporum generali resurrectione, quam oportuit in finem reservari, postquam completæ essent omnium rerum generationes. Quia materia ex qua humana corpora constant, est harum generationum subjectum, quibus prius deservire oportebat. Facta autem generali resurrectione, optimo ordine consequitur generale iudicium. Quia cum non sola anima, sed homo integer peccet aut bene operetur, homo etiam integer judicari debet, et convenientem pœnam aut præmium in animo et corpore debita proportione recipere. Nec prætermittenda est illa ratio moralis, utilis fuisse universale iudicium futurum, ut illius expectatio ac timor, hominum mores corrigeret, et in officio contineret. Ut enim dixit Clemens Papa, ep. 1 ad Jacob.: *Quis peccare poterit, si semper ante oculos suos Dei iudicium porat, quod in fine mundi certum est agitandum?* Unde recte Gregor., l. 6 Moral., c. 2, de hoc iudicio explicat verba illa Job, c. 5: *A flagello lingue absconderis, etc.*, dicens, *flagellum lingue esse sententiam ultimam iudicis, a qua absconduntur qui illam in hac vita formidant.* Quocirca concludit: *Viventes ergo timeant iudicem, ne morientes timeant accusatorem. Iustis namque initium retributionis est ipsa plerumque in obitu securitas mentis.* Et de eadem re legi potest Chrysost., homil. 35 ad Populum, et 5 in ad Rom.

5. Dico secundo, in hoc universali iudicio futurum esse iudicem Christum Dominum, non solum per divinitatem, sed etiam proxime per humanitatem suam. Conclusio est de fide, quam maxime probant omnia testimonia, quæ de potestate judiciaria Christi adducta sunt, et præterea sunt expressa multa in Evangelio Matt. 13: *Tunc mittet Filius hominis Angelos suos, etc.*, ubi multis parabolis et similitudinibus hoc Christus exponit; et c. 16: *Filius hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis, et tunc reddet unicuique*

secundum opera sua; et c. 24 et 25 idem late describitur; et 1 ad Thess. 4, 2 ad Cor. 5: Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi. In Veteri etiam Testamento hoc fuerat prædictum, ut in sequenti sectione latius dicturi sumus. Optimum vero testimonium est illud Daniel. 7: *Aspiciebam, donec throni positi sunt, et Antiquus dierum sedit; et infra: Iudicium sedit, et libri aperti sunt; et inferius: Et ecce cum nubibus cæli quasi Filius hominis veniebat, et usque ad Antiquum dierum pervenit, et dedit ei potestatem, honorem, et regnum.* Quod testimonium in sequenti disputatione fuse interpretabimur. Recte vero ait Rapert., hunc locum exponens, suo c. 13 in Daniel., usque ad illa verba: *Ecce in nubibus cæli quasi Filius hominis veniebat, manifeste quidem descriptum esse iudicium divinum, non tamen esse dictum, qualem per manum vel personam sit agitandum. Non enim iudicabit per semetipsum ille Antiquus dierum, sed ut ipse Dominus dixit: Omne iudicium dedit Filio; hoc ergo prophetica visio (inquit) lucido satis ostendit testimonio.* Et eadem est sententia Hieronymi et Theodreti in eundem locum. Rationes, propter quas supra diximus datam esse Christo potestatem judiciariam, maxime probant de hoc universali iudicio, tam ex parte hominum iudicandorum, nimirum, ut videre possint et audire suum iudicem, quam ex parte ipsius Christi, cui innumeris titulis supra expositis hoc munus debetur; cuius etiam victoriam et justitiam in illo celebri consessu et conspectu manifestari deicit.

6. Occurrebat autem hoc loco explicandum, quam universale sit futurum hoc iudicium. Id enim, et ad complementum huius quæstionis, et ad solvendum hæreticorum fundamentum conferret; tamen, quia hoc spectat ad disputationem penultimam huius materiæ, ubi de forma huius iudicii et de personis iudicandis agendum est, ideo nunc breviter dicitur ad hæreticorum fundamentum, tam fideles quam infideles esse iudicandos, saltem in iudicio retributionis vel damnationis, licet de iudicio discussionis forte dictum sit, qui non credunt, eos jam esse iudicatos. Quia apud Deum jam est prolata eorum sententia, quamvis nondum sit exterius pronuntiata, ut August. exponit, tract. 12. Ad aliud ex Nahum 1, recte D. Thomas exponit, Deum non iudicare bis de eodem secundum eandem rationem; secus vero secundum rationes diversas. Quod est dicere Deum non iudicare bis ut priorem sententiam mutet,

vel ut bis puniat; posse tamen bis iudicare, ut et suppleat quicquid ex debita pœna deerat, et convenienti modo sententiam proferat in eum qui peccavit, qui prius non omnino, sed quasi ex parte tantum iudicatus fuerat. Ex quo patet responsio ad aliam congruentiam de iudicio corporum. Non enim iudicatur corpus per se, sed ut pars totius compositi, sicut in probationibus primæ conclusionis insinuatum est.

SECTIO II.

An Christus secundo venturus sit in hunc mundum ad universale iudicium peragendum.

1. Quamvis dictum sit Christum futurum iudicem in hoc iudicio, non tamen hinc necessario fit venturum esse ad hoc munus obeundum. Potuisset enim in cælo manens sententiam proferre, et idcirco specialem hoc investigationem requirit. In qua simul refellendus erit Judæorum error, qui, sicut de primo Messias adventu increduli sunt, ita non possunt circa secundum non errare. Nam, sicut dixit Aug., Ep. 80 ad Hesyh., et Lactant., l. 4, cap. 12: *Qui adventum Domini primum non cognoverit, præparare se non poterit ad secundum, credendo in eum.* Judæi igitur neutrum credunt, sed quemdam alium fingunt, qui nunquam futurus est, mere humanum, ad temporale regnum obtinendum. Refertur etiam hic potest error quem indicat Orig., tract. 34 in Matth., ubi sentit, secundum Christi adventum non futurum esse corporalem, sed per solam manifestationem spiritualem, quæ fiet in mentibus omnium iudicandorum. Quæ sententia est et contra proprietatem Scripturæ, et contra Ecclesiæ sensum.

2. Igitur Catholica fides unum Christi adventum agnoscit jam factum, et alium confitetur futurum. In quo Christus Deus homo vere ac realiter veniet de cælo ad terram ad universale iudicium peragendum. Hic est articulus fidei, quem illis verbis Symboli profitentur: *Inde venturus est iudicare vivos et mortuos.* Qui ex Novo Testamento facile probari potest. Ut autem simul Judæos convincamus, oportet afferre Veteris Testamenti et Prophetarum oracula, quibus hi duo Messias adventus necessario vincuntur; quorum convenientias et discrimina varia ex Scripturis colligendo, veritatem propositam apertius confirmabimus, et occasionem errandi Judæorum melius detegemus.

3. Primo ergo statuendum est, omnia tes-

timonia Scripturæ quæ de adventu Messias loquuntur, ad eandem personam esse referenda, in quo etiam Judæi nobiscum conveniunt. Quia, sicut in Novo Testamento unum tantum agnoscimus redemptorem ac mediatorem, ita in Veteri unus est tantum Messias promissus, ut in principio prioris tomi late ostendimus.

4. *Secundus Christi adventus ad iudicandum ex Prophetarum oraculis manifestus.* — Secundo hinc oritur alia convenientia, scilicet, quod is, qui advenit in utroque adventu, est Deus et homo. Quod quidem de priori adventu late probatum est in prædicto loco, et hinc sequitur idem esse dicendum de secundo, cum eadem sit persona quæ venit. Sed ulterius probari potest Scripturæ testimoniis. Quod enim Dominus ipse venturus sit ad iudicandum, docuit Isa., c. 3, dicens: *Dominus ad iudicandum veniet cum senibus populi sui, et cum principibus ejus.* Habet autem varias expositiones hic locus. A quibusdam enim exponitur non active, sed passive, scilicet, quod Dominus veniet, non ut iudicet, sed ut iudicetur, et refertur ad primum adventum, et ad iudicium quod Christus subivit sub Pontio Pilato. Ita Tertul., lib. de Resur. carnis, c. 20, et lib. 4 contra Marcion., c. 24; et Ruffinus, in Expos. Symbol. Alii vero, active interpretando Deum iudicaturum, explicant de iudicio divino quod in Judæos prolaturum est, et executioni mandatum, quando a Romanis pene extincti sunt, ut exponit late Justinus, dial. cum Tryphone. A qua expositione non multum quoque discrepant Hieron. et Cyril., qui in genere de iudicio divino adversus principes Judæorum et Phariseos interpretantur. Nihilominus tamen satis accommodate intelligitur de iudicio finali, ut ibi Basilii interpretatur, et Gregor., l. 1 in Ezech., hom. 9; apertius Aug., Enar. in Psal. 49, quem de hoc adventu intelligit, circa illa verba: *Deus manifeste veniet. Deus noster et non silebit.* Quo testimonio etiam in præsentem uti possumus. Cui simile est illud Isa. 66: *Ecce Dominus in igne veniet, et quasi turbo quadrigæ ejus, reddere in indignatione furorem suum et increpationem suam in flamma ignis, quia in igne Dominus iudicabit.* Quæ verba sunt tam aperta, tamque consentanea iis quæ de adventu ad iudicium in Evangelio dicuntur, ut omnium Patrum consensu de illo explicentur, ut patet ex Hieron., Cyril. ib., et August., de Civit., c. 21; et Cypr., l. de Bono patient., prope fin.; denique Psal.